

غالب نما

(جناب نثار احمد صاحب فاروقی - دہلی یونیورسٹی لائبریری - دہلی - ۶)

اس سے پہلے غالب نما کی قسطیں برہان دہلی (فروری ۱۹۶۰ء اور اپریل ۱۹۶۰ء) نیز تحریک (دہلی) (اپریل ۱۹۶۰ء) میں پیش کی جا چکی ہیں۔ ان کے اندراجات کی مجموعی تعداد (۶۸۲) ہوتی تھی۔ اس چوتھی قسط میں (۱۸۸) مضامین و مقالات اور کتابوں کے اندراج ہیں اور اس طرح اب یہ مجموعی تعداد (۸۷۰) ہو جاتی ہے، اندازہ ہے کہ ”غالب نما“ کی کتابی صورت میں اشاعت کے وقت تک یہ تعداد ڈھائی ہزار سے متجاوز ہو جائے گی۔

مجھے غالب نما کی ترتیب میں اپنے بعض بزرگوں اور دوستوں سے بہت قیمتی مشورے ملے ہیں اور کچھ اجاب نے اس کے لئے نئے اندراجات کی نشاندہی بھی فرمائی ہے، ان کی اس عنایت کا میں بے حد ممنون ہوں۔ ان بزرگوں میں حضرت مولانا امتیاز علی عرشی (رامپور)، حضرت خلیق احمد نظامی (علی گڑھ)، حضرت نادم سیتا پوری (لکھنؤ)، جناب محمد یونس خالدی (لکھنؤ)، جناب راؤ ارشاد علی خاں بیناب (لاہور)، جناب فاضل زیدی (نواب شاہ، سندھ)، جناب ابی حسن نوزئی (لکھنؤ)، جناب محمد عتیق صدیقی (دہلی)، جناب عبدالمعین زیدی (دہلی) اور ڈاکٹر وحید قریشی (لاہور) کی نوازشوں کا خصوصیت سے شکریہ ادا کیا جاتا ہے۔

میں ایک بار پھر اپنے پڑھنے والوں سے درخواست کر رہا ہوں کہ جو ایسے مضامین، کتابیں یا رسائل ان کی دسترس میں ہوں جن کا اندراج انھیں ”غالب نما“ کی ان قسطوں میں نظر نہیں آیا، وہ مجھے خط کے ذریعے آگاہ فرمادیں تاکہ کتابی صورت میں اشاعت کے وقت تک ”غالب نما“ کو زیادہ سے زیادہ مفید بنا یا جاسکے۔

نثار احمد فاروقی

دہلی یونیورسٹی لائبریری - دہلی - ۶

۲۵ نومبر ۱۹۶۰ء (بروز جمعہ)

- ۴۸۳۔ آفاق حسین (سید) : موازنہ مومن و غالب - بشمولہ "شعروادب" (دک)
- ۴۸۴۔ آہ (شاہ محمد ممتاز علی) : سرزاز پریس لکھنؤ - ۱۹۵۶ء
- ۴۸۵۔ امیر مینائی (دک) ادبی پریس لکھنؤ ۱۹۴۱ء (ص ۴۵-۴۶) کے فٹ نوٹ میں غالب کے زمانہ قیام راپور کا ایک واقعہ درج ہے۔
- ۴۸۶۔ ابدالی (محمد عثمان) : مضمون نگاری (دک) کتب خانہ انجمن ترقی اردو دہلی ۱۹۵۷ء (نام بخش صہبا) یہ مضمون بسلا اہباب غالب (۳۲ : ۶) حضرت صوفی منیری - معارف ۶ : ۳۲ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۸۷۔ اختتام حسین : سالک دہلوی شاگرد غالب : مرثیہ غالب، معارف ۲۰ : ۳ جلد ۵ شماره ۳ (۵۹ : ۶) اردو ادب غالب کے عہد تک - شاعر دہلی ۶ : ۵۹ (۴۸۶ - احسن مارہروی) : منتخبات عبود ہندی (دک)
- ۴۸۸۔ احمد علی خاں : سرگذشت غالب : مرزا محمد بشیر (تبصرہ) عالمگیر تاریخ نمبر ۴ : ۴۳ ج ۳۹ ش ۵ (۴۸۹ - اختر سجاد احمد میاں) : نثر اردو کا مجدد غالب - آرزو (کراچی)
- ۴۸۹۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) ۲۲ : ۵-۴ جلد ۹ ش ۵-۴
- ۴۹۰۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۱۔ اختر ہوشیار پوری : غالب بچیت محب وطن - 'کریسٹ' (اسلامیہ کالج میگزین لاہور) جلد ۳۰ شماره ۲
- ۴۹۲۔ اخلاق دہلوی : مضمون نگاری (دک) کتب خانہ انجمن ترقی اردو دہلی
- ۴۹۳۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۴۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۵۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۶۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۷۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۸۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۴۹۹۔ ادارہ : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب) : ۲۴ : ۸ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۵۰۰۔ اختر علی تلہری : غالب کا منظوم رقعہ بنام علانی ابراس کا جواب معارف ۱۲ : ۲۲ ج ۱۰ ش ۶

- غالب کی ایک تحریر - معارف ۱۱ : ۲۰ ج ۶ ش ۵
- ۶۹۸-۱۱۱-۵
- نشاط غالب : سزایم لے شاہ (تبصرہ) زمانہ (کامپنور) ۴ : ۳۸ ج ۲۰ ش ۶ (غالب کے ۴۷ لطائف کا مجموعہ - مکتبہ پنجاب ریلوے روڈ لاہور کا شائع کردہ
- ۶۹۹-۱۰۱-۱۱۱ : ارتضیٰ حسین :
- غالب کی طنزیات : نگار ۴ : ۴۵
- ۷۰۰-۱۱۱-۱۱۱ : ارشد کاکوی
- شامین غالب - تحریک (دہلی) ۵ : ۵۴ (منقول از ہر نیروز کراچی)
- ۷۰۱-۱۱۱-۱۱۱ : اظہار قری :
- غالب کے ایک نثر کی تاریخی تشریح - عالمگیر ۳ : ۳۰ ج ۳۲
- نثر ۴ (چھوڑا نہ منتخب کی طرح الخ)
- ۷۰۲-۱۱۱-۱۱۱ : اعظم علوی :
- غالب کے دیوان کا دیباچہ - کرینٹ (اسلامیہ کالج لاہور) ج ۳۴ ش ۲
- ۷۰۳-۱۱۱-۱۱۱ : انصرام دہوی :
- غالب اور مصحفی - نگار ۵ : ۳۰ ج ۱۴ ش ۵
- ۷۰۴-۱۱۱-۱۱۱ : انتظاری حسین :-
- غالب کی مزاحیہ شاعری پر ماحول کا اثر - ادبی دنیا (لاہور) ۵ : ۴۶ ج ۲۴ ش ۵
- ۷۰۵-۱۱۱-۱۱۱ : انجم فاطمی
- غالب - اس کا عہد اور شاعری - شاعر (مبئی)
- ۱۱ : ۴۰ ج ۳۱ ش ۱۰-۱۱
- ۷۰۶-۱۱۱-۱۱۱ : بسمل سعیدی :
- نذر غالب (اشعار و طرح غالب - انجمن ادبی)
- ۲۱ : ۲۰ ج ۶۵ ش ۵۰
- ۷۰۷-۱۱۱-۱۱۱ : پیدار (عابد رضا)
- ۷۰۸-۱۱۱-۱۱۱ : قومی زبان (کراچی) ۱-۲۰-۵۹
- ۷۰۸-۱۱۱-۱۱۱ : تارا چند :
- غالب کے کلام میں تصوت اور فلسفہ ویدانت کا مترج
- جمالستان (دہلی) ۴ : ۶۰ ج ۲۰ ش ۶
- ۷۰۹-۱۱۱-۱۱۱ : تبسم (صوفی غلام مصطفیٰ)
- غالب کے اردو کلام کی چند خصوصیات - ادب لطیف (لاہور) ۱ : ۳۶ ج ۲ ش ۴
- ۷۱۰-۱۱۱-۱۱۱ : تحسین سرور سی :
- غالب کی مثنوی ابر گہریار کی پہلی طباعت
- نیا دور (لکھنؤ) ۱۰ : ۹۰ ج ۱۳ ش ۷
- ۷۱۱-۱۱۱-۱۱۱ : تمکین کاظمی :
- تلذذہ غالب : مالک رام (تبصرہ) تحریک ۴ : ۵۹
- ۷۱۲-۱۱۱-۱۱۱ : ثابت لکھنوی (سید افضل حسین) :
- مصافحہ مرزا غالب : مرزا دبیر - "حیات دبیر" (ک) جلد اول صفحات ۳۸۸ و بعد غلام عباس تاجر کتب لاہور ۱۹۶۱ء
- ۷۱۳-۱۱۱-۱۱۱ : جاوید پرنہال :
- غالب کلکتے میں - ہفتہ وار آثار (کلکتہ) ۲۹-۴
- ۴ : ۶۰ ج ۹ ش ۱۸
- ۷۱۴-۱۱۱-۱۱۱ : جعفری (سید نجم الدین احمد) :-
- غالب اور ہنگامہ حیات - ازیب (دہلی) ۴ : ۴۴
- ۷۱۵-۱۱۱-۱۱۱ : جمیل الدین (سید)
- ہر نیروز کا ایک خاص نسخہ - نوائے ادب (مبئی)
- ۴ : ۵۱ و ۱۰ و ۵۱ : ۱ و ۵۲
- ۷۱۶-۱۱۱-۱۱۱ : چشتی (پوسٹ سلیم)
- شرح دیوان غالب (ک) نشر پبلشنگ ہاؤس لاہور ۱۹۵۹ء
- ۷۱۷-۱۱۱-۱۱۱ : حالی :
- یادگار غالب (ک) (رائے صاحب لاہور دیوال
- اگر دالہ آباد ۱۹۵۸ء صفحات ۴۱۰ سائز ۱۶x۷
- ۷۱۸-۱۱۱-۱۱۱ : حامد علی خاں
- غالب کی ایک ناموزوں رباعی - نگار ۴ : ۵۹

- ۱۹۔ حسن (ایس ایم) نساخ ایڈمرز غالب - نوائے ادب - ۴ : ۵۵
- ۲۰۔ حبیبی (علی عباس) : غالب اور ڈاکٹر عبد اللطیف - زمانہ (کراچی) ۴ : ۲۹
- ۲۱۔ حمید عاجز : مرزا غالب کی شاعری پر طائرانہ نظر : کرلیٹ (اسلامیہ کالج لاہور) سالنامہ ۱۹۳۸
- ۲۲۔ حمیدہ سلطان : مرزا غالب کا اثر عالمگیر ۳ : ۳۹ ج ۲ ش ۲
- ۲۳۔ حمیدہ سلطان : بیت الضیاء - الحجیتہ (دہلی) ۱۷ : ۷۰ ج ۵ ش ۱۸۱ (نواب ضیاء الدین احمد خاں بیرختاں کے مکان کا تعارف جس میں غالب کی نشست بھی رہتی تھی)
- ۲۴۔ حمیدہ سلطان : مرزا غالب اور نواب امین الدین احمد خاں - برہان ۳ : ۴۳
- ۲۵۔ حمیدہ سلطان : مرزا غالب اور نواب یوسف علی خاں ناظم - برہان (دہلی) ۳ : ۴۱
- ۲۶۔ حمیدہ سلطان : نواب زین العابدین خاں عارف - برہان (دہلی) ۲ : ۴۰
- ۲۷۔ حمیدہ سلطان : نواب الہی بخش خاں محزون - برہان (دہلی) ۲ : ۴۲
- ۲۸۔ جگر مراد آبادی : غالب مرحوم (نظم) تحریک ۴ : ۵۳ ج ۱ ش ۲
- ۲۹۔ خلیق انجم : امام بخش صہبانی - پگڈنڈی (امرتسر) سالنامہ (سلسلہ احباب غالب)
- ۳۰۔ داؤدی (خلیل الرحمن) : غالب اور محققین غالب - روزنامہ الحجیتہ (دہلی) ج ۵ ش ۵۰ مورخہ ۲۱ - ۲ - ۶۹۰
- ۳۱۔ راشد (ن م) : اردو ادبیات پر غالب کا اثر - ادبی دنیا (لاہور) سالنامہ ۱۹۳۶
- ۳۲۔ رتن (مہنہراج) : دی آن نون غالب - انگریزی کارواں (دہلی) ۷ : ۴۰
- ۳۳۔ رتن (مہنہراج) : ری ایسیمنٹ آف غالب (انگریزی) ہندوستان ٹائمز ۱۴ - ۲ - ۵۵
- ۳۴۔ رسا ہمدانی : تھیمس برنول غالب - عالمگیر (لاہور) ۸ : ۳۴ ج ۲۵ ش ۳
- ۳۵۔ رضوی (انہر حسین) : مکاتیب غالب : غشی (تبصرہ) مصنف و علی گڑھ ۴ : ۴۶ ج ۴ ش ۱۴
- ۳۶۔ رضوی (سجاد باقر) : مرزا غالب کے نام ایک خط - کرلیٹ اسلامک کالج لاہور شماره ۱۹۵۷
- ۳۷۔ رفعت (سہارز الدین) : غالب کا ایک غیر سادہ خط (بنام ذکا) نگار ۴ : ۵۹
- ۳۸۔ زور (محمی الدین قادری) : روح غالب (ک) مکتبہ ابراہیمیہ شین پریس حیدرآباد ۱۹۴۹
- ۳۹۔ زینت جہاں : غالب کی خط نویسی - عالمگیر (لاہور) ۱۰ : ۴۶
- ۴۰۔ سالک (علم الدین) : مفتی صدر الدین آرزوہ - انگلیر (لاہور) ۱ : ۳۹ ج ۳۰ ش ۲ (سلسلہ احباب غالب)
- ۴۱۔ سالک (قربان علی بیگ) :

- شہزاد شوبہ - معارف ۳: ۲۱ (سلسلہ تلامذہ غالب)
۶۴۲ - سرور (آل احمد):
غالب کی یاد میں - بہاری زبان ۱۵-۲: ۵۹
۶۴۳ - سعید الدین شیر کوٹی:
غالب کے بعض مطالب کی نئی تحقیق - نقد (مردان) ۵۹: ۹
۶۴۴ - سلامت اللہ:
مولانا محمد اسماعیل - بچوں کے ادیب کی حیثیت سے آج تک
(دہلی) ۶: ۶۰ ج ۱۸ اش ۱۲ (سلسلہ تلامذہ غالب)
۶۴۵ - سلامت اللہ خاں:
کیا میر تقی میر تھے؟ علی گڑھ میگزین ۲: ۵۷
۶۴۶ - شادواں (کاظم علی):
غالب کے کچھ اور خطوط - مشرب (کراچی) مقالات نمبر
حصہ دوم ۱۹۵۷ء جلد ۱۲ شمارہ ۱ (یہ خطوط "مرقع فیض"
حفیظ بلگرامی سے ماخوذ ہیں)
۶۴۷ - شارب ردد لوی:
غالب کا عشق - نیادور (کھنؤ) ۵۸: ۱۱ ج ۱۳ اش ۹
۶۴۸ - شاہد صدیقی:
غالب اور عمارت - آج کل (دہلی) ۲۱: ۵۹ ج ۷ اش ۷
۶۴۹ - شبلی نعمانی:
شہزاد شوبہ (ک) جلد ۵ ص ۱۹ (مرزا غالب ہیں اجنبی دادور
جدت کا مادہ) طبع بہ ۱۹۳۳ء مبارک علی، لاہور
۶۵۰ - شبیبہ الحسن فونہروی:
غالب کی غزلوں میں نسلی روایت: "نولے طنبیا"
(شعبۃ اُردو کھنؤ یونیورسٹی) سالانہ ۵۸-۵۹ ۵۹: ۵۹
۶۵۱ - شملہ (عطا محمد):
غالب کی شاعری - نقوش (لاہور) ۶: ۵۸
۶۵۲ - شیبہ اعظمی:
غالب اور شاعرانہ تعلق - آج کل ۵: ۵۸
۶۵۳ - شمس بن گرامی:
غالب کی باتیں (ک) شامل کمیٹی پکشن گنج بازار - پرتیبہ
بہار - ۱۹۵۲ء (صفحات ۱۱۰) اس کتاب میں غالب سے
متعلق سات مقالات ہیں)
۶۵۴ - شمس رحمانی:
غالب کا فلسفہ نشاط و غم - معیار (میرٹھ) ۱: ۵۳
۶۵۵ - شوق (عبدالرحمن):
رقعات غالب (ک) وزیر ہند ایشیئم پریس آگرہ ۱۹۱۵ء
(کتاب خانہ نذیریہ دہلی فہرست ۲۲۳)
۶۵۶ - شوکت میرٹھی (احمد حسن):
حضرت مرزا غالبؒ بلوی دم زار عبدالقادر بیگلہ - نظارہ
(میرٹھ) ۷: ۱۶
۶۵۷ - شوکت میرٹھی (احمد حسن):
حلی کلیات غالب (ک) مطبع شوکت المطابع میرٹھ ۷: ۱۳
۶۵۸ - شوکت (یار محمد خاں):
تذکرہ فرخ بخش (ک) مطبع نظامی کابنور ۱۲۲۸ھ
(کتابخانہ نذیریہ دہلی - کتب فارسی فن سوانح شمارہ ۲)
۶۵۹ - شوکت جاوید:
غالب کا ایک عکس - ہفتہ وار ایشیا (دہلی) ۲۸-۱۰-۱۰-۶۰
ج ۲ ش ۴ (تمیذ غالب محمد زکریا خاں زکی کے بارے میں)
۶۶۰ - شہبانی (انتظام اللہ):
امام بخش صہبانی - سہ ماہی مصنف (علی گڑھ) ۲۴
۶۶۱ - شہبانی (انتظام اللہ):
غالب اور ساحر - قومی زبان (کراچی) ۱۲-۱۰-۵۷
۶۶۲ - شہبانی (انتظام اللہ):
حقی صدر الدین آرزوہ - سہ ماہی مصنف (علی گڑھ)
۳: ۳ ج ۳ اش ۳ (سلسلہ احباب غالب)
۶۶۳ - شہبانی (انتظام اللہ):
مولانا فضل حق خیر آبادی و عبدالحق خیر آبادی

- ۴۴۳۔ طالب صفوی : (بسطاجا غالب)
- ۴۴۴۔ صابر علی خاں : غالب کا انداز - انکار (کراچی) ۲ : ۶۲ ج ۱ اش (بسطاجا غالب)
- ۴۴۵۔ طالب کاشمیری : غالب - بہاولوں (لاہور) ۷ : ۳۶
- ۴۴۶۔ صالحہ عابدین : ہونی مدت کہ غالب مرگیا پر یاد آتا ہو (مستولہ ادبی جھلکیاں) (دک) ادارہ انیس اردو لہ آباد - ۱۹۵۹ (۶۱)
- ۴۴۷۔ صدیقی (ابو مسلم) : غالب کے خطوط کی امتیازی خصوصیات - ادبی دنیا (لاہور) ۷ : ۶۲ ج ۲۰ ش ۷
- ۴۴۸۔ صدیقی (عبدالستار) : غالب کی تہوں کے عکس - تہا ہی ہندوستانی (الہ آباد)
- ۴۴۹۔ عبادت بریلوی : غالب - عامل الہ آبادی
- ۴۵۰۔ صدیقی (محمد متیق) : غالب سما - نثار احمد فاروقی (تیسروں) ہماری زبان (لاہور) ۱۱ : ۷۱ ج ۲ ش ۶
- ۴۵۱۔ عبداللہ (سید) : غالب اور میں - ادب لطیف (لاہور) ۳ : ۷۰ ج ۸ ش ۳
- ۴۵۲۔ عبداللہ (سید) : غالب کی غزل - ادب لطیف (لاہور) سالنامہ ۱۹۵۱
- ۴۵۳۔ عبداللہ (سید) : نیز مستولہ ولی سے اقبال تک (دک) لاہور ۱۹۵۸
- ۴۵۴۔ عبداللہ (سید) : غالب کے جدید تہ کرہوں پر ایک نظر - اور نیشنل کالج میگزین (لاہور) ۸ : ۳۹
- ۴۵۵۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کا حاشیہ اشعار - مستولہ ولی سے اقبال تک (دک) مکتبہ جدید لاہور ۱۹۵۸
- ۴۵۶۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کی زندگی شاگرد - معارف (علم گراہ) ۱۱ : ۲۲ ج ۳ ش ۱
- ۴۵۷۔ عبداللہ (سید) : نیز مستولہ مقالات اچھوں (الگریڈ بیہدلی آزاد تیز غالب)
- ۴۵۸۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۵۹۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۰۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۱۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۲۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۳۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۴۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۵۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۶۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۷۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۸۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۶۹۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۰۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۱۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۲۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۳۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۴۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۵۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۶۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۷۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۸۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۷۹۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۰۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۱۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۲۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۳۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۴۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۵۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۶۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۷۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۸۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۸۹۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۰۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۱۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۲۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۳۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۴۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۵۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۶۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۷۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۸۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۴۹۹۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹
- ۵۰۰۔ عبداللہ (سید) : مرزا غالب کے خطوط - علی گڑھ میگزین ۱۹۵۹

- ۷۸۶۔ عبدالوود (قاسمی) :
دیوان جناب علی خاں شادواں - احوال (دہلی) : ۱۰
۹۰ (قلمی نسخہ سزوزہ رضا لائبریری رامپور کاتھارت)
۷۸۷۔ عبدالوود (قاسمی) :
غالب عروسی اعتراض - ندیم (ڈھاکا) : ۱ : ۷۰ ج ۱ اش ۱
۷۸۸۔ عرش میانی :
غالب (نظم) تحریک (دہلی) : ۳ : ۵۳ ج ۱ اش ۱
۷۸۹۔ عروسی (انتیاز علی) :
اردو شاعری پر غالب اثر - نیا دور (گھنٹو) : ۳ : ۵۹
۷۹۰۔ عروسی (انتیاز علی) :
غالب کی چند نئی اردو تحریں - شاعر (بھئی) : ۵ : ۵۹
۷۹۱۔ عروسی (انتیاز علی) :
تقدیم اخبارات کی کچھ جلدیں - نوائے ادب (بھئی)
۲ : ۵۶ ج ۹ ش ۲
(مقالہ نگار نے کتب خانہ آصفیہ جدید آباد اور کتب خانہ
جامع مسجد بھیبی میں کچھ قدیم اردو اخبارات کی جلدوں کا مطالعہ
کر کے بعض یادداشتیں تیار کی تھیں ان میں دہلی اردو اخبار
آسن الاخبار و مجمع الاخبار سلطان الاخبار برق حافظہ
جامعہ شہید تقیہ الاخبار جامع الاخبار محلہ فیض پور علی پور
ریاض پور کوہ پور زبدۃ الاخبار سفیر کراچک، قرآن السعدین
رسالہ حب ہند، اعظم الاخبار نوامدان نظرین کے اقتباسات
دفعہ میں بعض خبریں مرزا غالب کے بارے میں بھی شائع ہوئی
تھیں اس مقصد کے لئے خصوصیت سے دہلی اردو اخبار کا مطالعہ
بہت اہم ہے)
- ۷۹۲۔ عشرت رحمانی :
بہترین غزل گو - نیرنگ (راپور) : ۱۰ : ۲۷ ج ۳
ش ۱۰ (غالب کی غزل گئی پر تبصرہ)
۷۹۳۔ عشرت رحمانی :
مرزا غالب دک تعلق پر تنگ در کس کسرہ دینا بیگ
- دہلی - ۱۹۳۰ء (غالب کے مختصر حالات زندگی اور کلام پر تبصرہ)
۷۹۴۔ عین حقی :
غالب اور فلسفہ - صبا و جدید آباد : ۴ : ۷۰ ج ۴ ش ۴
۷۹۵۔ عندلیب شادواںی :
ایران کی ادب پرستی کا اثر اردو شاعری پر مشمولہ "تحقیقات"
(دک) جلیل ایکٹیوی اور بی (آخر میں غالب کی شاعری پر تبصرہ کیا ہے)
۷۹۶۔ (الف) غالب (اسد اللہ خاں)
۷۹۷۔ اردوئے معلیٰ (دک) مکمل المطالع دہلی ۱۸۶۹ء
۷۹۸۔ اردوئے معلیٰ (دک) مطبع اردو گائیڈ کلکتہ ۱۸۸۳ء
۷۹۹۔ اردوئے معلیٰ (دک) مطبع مجتبیٰ دہلی ۱۸۹۹ء
۸۰۰۔ اردوئے معلیٰ (دک) مطبع مجیدی کراچور ۱۹۲۲ء
۸۰۱۔ اردوئے معلیٰ (دک) نیشنل پریس آلہ آباد ۱۹۲۷ء
۸۰۲۔ اردوئے معلیٰ (دک) مطبع کرمی لاہور
۸۰۳۔ (ب) بیچ آہنگ (قلمی) مکتوبہ ۱۲۵۶ھ
(کتب خانہ نذیریہ دہلی فہرست ص ۹)
۸۰۴۔ (ج) دیوان غالب (دک) مطبع فیض عام دہلی
۸۰۵۔ دیوان غالب (دک) رام نرائن لال آلہ آباد - ۱۹۶۶
۸۰۶۔ دیوان غالب (دک) مطبع منشی نو کشتور دسمبر ۱۸۸۳ء
مطابق ماہ صفر ۱۳۰۵ھ
۸۰۷۔ دیوان غالب - مطبع اورینٹل دکن احمد آباد ۱۹۳۳ء
۸۰۸۔ دیوان غالب (قلمی) مکتوبہ ۱۲۵۶ھ جنوری ۱۸۷۷ء
مطابق ۲۴ ذی قعدہ ۱۲۹۰ھ (مملوکہ نام دستاوردی
پر برکت علی آرزو خلف میر کریم علی سید جینی ساکن پستگراں
ضلع گورڈا کا نواسی "دارو حال جے پور" کا لکھا ہوا ہے)
۸۰۹۔ (د) رقعات غالب (دک) مرتبہ منشی عبدالرحمن شوق
دیزیر ہنداسٹیٹ پریس آگرہ - ۱۹۱۵ء (نذیریہ لائبریری
۸۱۰۔ (۵) عود ہندی (دک) مطبع ناراینی دہلی ۱۸۶۶ء
عود ہندی (دک) مطبع نو کشتور کراچور ۱۹۱۳ء
۸۱۱۔ عود ہندی (دک) گوپریو پبلیکیشن پرنٹنگ پریس لاہور

- ۸۱۲۔ غالب (اسد اللہ خاں) :
غالب کا ایک خط بنام ایڈیٹر۔ اودھ اخبار (لکھنؤ)
مورخہ ۲۲ ستمبر ۱۸۶۲ء صفحات ۶۳۲ و ۶۳۳ (یہ نواب
مردان علی خان رعنا کے متعلق ہے کہ جب وہ کوہ مری اور
راولپنڈی کے حلقے میں ڈپٹی کمشنر تھے تو انہوں نے ایک نئے
شیر کھڑا تھا۔ یہ خطرناک اس لئے نکھا تھا کہ ہمارا جاہل اور
نے ایک شیر کھڑا تھا اس کی خبر اخباروں میں چھپی تھی اس پر
مرزا نے نکھا کہ ہمارا جاہل خیر بہت بڑے آدمی ہیں میرے
دوست رعنا نے بھی یہ کمال دکھایا تھا۔ لیکر یہ سید جیسن
نورانی لکھنؤ)
- ۸۱۳۔ غالب (اسد اللہ خاں) :
غالب کا ایک خط بنام ایڈیٹر۔ اودھ اخبار (لکھنؤ)
۲۳ اپریل ۱۸۶۲ء صفحات ۲۸۱ و ۲۸۲ ("اس خط
میں افغانستان کی سیاسی شورش کا ذکر ہے اور ان لوگوں
کی مذمت میں ہے جو افغانستان کے سیاسی حالات اور
خاندان جنگ کی آڑ لے کر انگریزوں کے خلاف درپردہ پیکر بنا
کرتے تھے۔ غالب کے تشبیہ کی ہے کہ ۱۸۵۷ء کی یاد بھی تازہ
ہے پھر کوئی مفسدہ برپا نہ ہو" (لیکر یہ سید جیسن
نورانی لکھنؤ)
- ۸۱۴۔ غالب (اسد اللہ خاں) :
حرق قاطع برہان (ک) مطبع احمدی کاپنود ۱۲۸
(کتاب خانہ نذیریہ ملی کتب فارسی فن لغت شماره ۷)
۸۱۵۔ (ن) ہر ہر روز۔ مطبع نو کلتور ۱۳۳۳ھ
۸۱۶۔ فاروقی (محمد طاہر) :
ظفر اور ذوق۔ تحریک دہلی ۹: ۵۷ (منقول از
ماہ نو۔ سلسلہ تلامذہ غالب و معاصرین غالب)
۸۱۷۔ فاروقی (نثار احمد) :
اردو کے معنی : غالب تمیر (ایک "علمی و تحقیقی"
رسالے کا جائزہ)
- ۶۰ : ۷۔ پگڈنڈی (امر نسر) :
۸۱۸۔ فاروقی (نثار احمد) :
آزردہ اور توتوی جہاد۔ نیادور (لکھنؤ) ۱۰: ۶۰
ج ۱۴ اش ۷ (سلسلہ احباب غالب)
۸۱۹۔ فاروقی (نثار احمد) :
کچھ غالب کے بارے میں۔ نیادور (لکھنؤ) ۹: ۶۰ ج ۱۴ اش ۶
۸۲۰۔ فاضل زبیدی :
غالب کی ایک غیر مطبوعہ شعر بقول میکش شاگرد غالب
طوفان (نواب شاہ) ۷: ۵۱ ج ۱۴ اش ۴
۸۲۱۔ فاضل زبیدی :
غالب کی ایک غیر مطبوعہ غزل ماخوذ از قلمی گلہ دستہ
شاعرہ امجد علی شاہ اصغر۔ طوفان (نواب شاہ) ۸: ۵۱ ج ۱۴ اش
۸۲۲۔ فاضل زبیدی :
کتوب مجروح بنام مرزا غالب۔ طوفان (نواب شاہ)
۲: ۵۲ ج ۱۴ اش ۱۰
۸۲۳۔ فائق (کلب علی خاں) :
راپور کا ادبی مرکز۔ نگار ۳: ۵۳ (موسم و
غالب کے سفر راپور کا بھی تذکرہ کیا ہے)
۸۲۴۔ قضا و سخن :
ہنگامہ دل آشوب (ک) مطبع منشی سنت پرشاد
۱۸۶۷ (نیز ملاحظہ ہو سماجی اردو ۱: ۳۷۷)
۸۲۵۔ فرخ جلالی :
کچھ غالب کے بارے میں۔ آج کل ۲: ۵۹
۸۲۶۔ فضا جالندھری :
میر جہدی حسین مجروح۔ عالمگیر (لاہور) خاص نمبر
۱: ۳۷ (سلسلہ تلامذہ غالب)
۸۲۷۔ فضا (دل مجاہد جالندھری) :
نواب صدر الدین خاں۔ عالمگیر (لاہور) ۳: ۳۸
ج ۲۸ اش ۴ (سلسلہ احباب غالب)

۸۲۸۔ قادری (جامعین) :

غالب کے دو شعر۔ سب رس (حیدرآباد) ۲: ۳

۸۲۹۔ قدرت نقوی :

غالب کے خطوط کی تاجپہن در ترتیب ۱۰: ۲۰۵ ج ۱۷ ش ۲

۸۳۰۔ کیفی (برجیوین) : تا تاریخ (کیفی) :

پیاسے لال آشوب۔ دلی کالج میگزین قدیم دلی

کالج نمبر ۱۹۵۳ء (سلسلہ احباب غالب)

۸۳۱۔ گنم (کراچی) :

غالب اور قومی شعور (بدیل مراسلات) قومی زبان

کراچی ۱-۶۰: ۱۷ ش ۱

۸۳۲۔ مالک رام :

غالب کی فارسی تصنیفات۔ نگار ۷: ۷۰

۸۳۳۔ مالک رام :

گل رعنا (مرتبہ غالب) نگار ۷: ۷۰

۸۳۴۔ مالک رام :

شعری ہر ماہ غالب۔ آج کل ۵: ۵۹

۸۳۵۔ مالک رام :

مولانا فضل حق حیر آبادی۔ تحریک (دہلی) ۶: ۶۰ ج ۸ ش ۲

(سلسلہ احباب غالب بعض غیر مطبوعہ دستاویزوں کی روشنی

میں غفلت حق حیر آبادی کے مقدمہ بناوت کی روداد)

۸۳۶۔ محمد احمد بابو پوری :

لطف سخن۔ ڈومسٹرک گزٹ (سیناپور) ۱۵: ۲۰-۲۱

ج ۸ ش ۴ (کلام غالب پر سرسری کا تبصرہ)

۸۳۷۔ محمد اسحاق امرتسری :

رموز کلام غالب (ک) دارالاشاعت گلگتہ (غالب کے

چند اشعار کی شرح اور ان کی شاعری پر تبصرہ)

۸۳۸۔ محمد اکرام :

حیات غالب (ک) چھاپا گیکو پور دہلی (صفحات ۲۴۸)

۸۳۹۔ محمد باقر دہلوی :

دہلی اردو اخبار جلد ۱۴ ش ۱۳۔ مورخہ ۶ جمادی الآخر

۱۹۶۷ء۔ مطابق ۲۸ مارچ ۱۹۵۲ء اس شمارے میں

سے پہلے مرزا غالب کا کہا ہوا شاہزادہ جو ان بخت

کا سہرا شائع ہوا تھا۔)

۸۴۰۔ محمد باقر دہلوی :

دہلی اردو اخبار جلد ۱۴ ش ۳۷۔ مورخہ ۱۳ شوال ۱۳۷۲ء

مطابق ۲۸ اگست ۱۸۵۲ء (اس میں غالب کی غزل:

سب کہاں کچھ لاروگن میں اچھ پیل بارشاخ ہوتی)

۸۴۱۔ محمد باقر دہلوی :

دہلی اردو اخبار جلد ۱۵ ش ۷۔ مورخہ ۱۳ زوری ۱۸۵۳ء

مطابق ۴ جمادی الاول ۱۲۹۹ھ (غالب کی غزل:

دل ہی تو میرے سنگ و خشت اچھ پہلی بارشاخ ہوتی)

۸۴۲۔ محمد حسن میرٹھی :

لطافت غالب (ک) نامی پریس میرٹھ ۴۔ ۱۹۰۶

۸۴۳۔ محمد عسکری (مرزا) :

مرزا غالب کی شاعری (ک) صدیق بک پبلشرز لاہور

(الکچر جو سلم اکادمی کی محفل منعقد ۱۶ جمادی الاول

۱۳۴۳ھ (۱۹۲۵ء) میں شایا گیا)

۸۴۴۔ محمد عسکری (مرزا) :

نوار یعنی مجموعہ لطافت و ظرافت۔ ادنی پریس لکھنؤ

۱۹۳۳ء (سلسلہ لطافت غالب (ک) صفحات ۱۰۹-۱۱۰)

(۱۹۳۳ء ۲۰۶-۲۱۲)

۸۴۵۔ محمد مسعود احمد :

حضرت غلگین غالب کی نظر میں۔ اردو (کراچی) ۱۰:

۵۹ ج ۳۸ ش ۱

۸۴۶۔ محمد مسعود احمد :

غلگین دہلوی۔ فاران ۹: ۵۹

۸۴۷۔ مشتاق میرٹھی :

حیات غالب (ک) کرینٹ (اسلامیہ کالج لاہور) ۱۲: ۳۹

۸۴۸۔ مسطرف شاہ :

غالب اور میمن تزلزل کی روشنی میں (بربان ۲۱: ۴۸)

۸۴۹۔ مقبول حسن :

برادریگ اور غالب۔ زمانہ (کراچی) ۸: ۳۲

۸۵۰۔ ہر د غلام رسول :

غالب (ک) مسلم پرنٹنگ پریس لاہور (طبع اول)

۸۵۱۔ ہمیش پرنشاہ :

رقعات غالب پر ایک نظر ادنی دنیا (لاہور) ۳: ۳۳ ج ۹ ش ۶

- ۸۵۲۔ پیش پر شاہ :
 فتویٰ ابرگہار غالب - خیام (لاہور) ۲۰۸ : ۲۸۰
- ۸۵۳۔ مودودی (یوسف علی شاہ) :
 میوا زہ سرور و سخن - عالمگیر لاہور ۳۰ : ۳۲
 ج ۲۲ ش ۴ (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۸۵۴۔ نادیم بیگی :
 صغیر بلگرامی - صنم (پٹنہ) بہار نمبر ۱۹۵۹
 (سلسلہ تلامذہ غالب)
- ۸۵۵۔ نادیم سینا پوری :
 غالب اہ جدید غیر معروف روایات - صبح نور (پٹنہ) ۸ : ۶۰
- ۸۵۶۔ ناطق لکھنوی :
 تنقید ریختہ اسد اللہ خاں غالب - معیار (لکھنؤ)
 ۳ : ۶۱۹۰ ج ۱ ش ۲
- ۸۵۷۔ ناطق لکھنوی :
 تنقید کلام میر وغالب - معیار (لکھنؤ)
 ۱-۲ : ۶۱۹۰ ج ۱ ش ۲-۱
- ۸۵۸۔ ناطق لکھنوی :
 قلیل اور غالب - زمانہ (کانپور) ۹ : ۴۰
 (اسد علی اوری کی کتاب "قیل اور غالب" پر تبصرہ و تنقید)
 ۸۵۹۔ نذیر احمد (حافظ) :
 مرزا غالب کے کچھن کی ایک تحریر - معارف
 (اعظم گڑھ) ۵ : ۲۶ ج ۱ ش ۵
- ۸۶۰۔ نشر جالندھری :
 روح غالب (ک) مطبوعہ تاج بکڈ پو لاہور
 (کلام غالب کی شرح)
 نظر محمد انصار اللہ :
 غالب ذوق اور ناسخ - نگار ۷ : ۶۰
- ۸۶۱۔ نظیر (اصغر حسین خاں) :
 ذوق وغالب پر ناسخ کا اثر - ادبی دنیا (لاہور)
 ۸ : ۴۵ ج ۲۳ ش ۸
- ۸۶۲۔ دارنی (حسن) :
 غیر معروف غالب - تذکرہ (کراچی) ۲ : ۵۷ (غالب ناسخ کوئی نہیں)
- ۸۶۳۔ والد (عبدالحی دکنی) :
 ذوق و صراحت (ک) مطبع نامی فخر نظامی جدید آباد
 ۶ : ۱۸۹۶ (دیوان غالب اردو کی شرح)
- ۸۶۴۔ وحید (قاضی وحید الدین اشرف) :
 دیوان غالب کی شرح اور مولانا نظم طباطبائی
 نیرنگ (راپور) ۴ : ۲۵ ج ۱ ش ۷
 (شرح طباطبائی پر تنقید ہے اس کی پسی قسط
 ۳ : ۲۵ میں اچھی اور احسنی ۶ : ۲۵
 میں اچھی)
- ۸۶۵۔ وسیم خیر آبادی (مدیر) :
 نشر اردو غالب دہلوی (دیباچہ سراج الموعظت)
 گلچین (سیتا پور) ۳ : ۵۰-۱۷
- ۸۶۶۔ وصل بلگرامی (مدیر) :
 حضرت غالب مرحوم کے دو خطوں کا عکس - مرتع
 (لکھنؤ) ۳ : ۲۶ ج ۱ ش ۳
- ۸۶۷۔ پہلا خط مولوی ابوالحسن بن مولانا عبدالحی حسنی
 دہلوی کا علیہ ہے۔ خط اردو میں ہے۔ مکتوب ایہ
 کا نام اور پتہ درج نہیں نہ تاریخ - دوسرے خط
 پر دو چہار شنبہ "سوم شنبان دہنم اہ مارچ سال
 حال" درج ہے۔ یہ نواب سعید الدولہ محمد
 محی الدین خاں سے سید احمد حسن گزارہ دریاست
 باونی کو پہنچا تھا اور انوار الدولہ شفق کے نام ہے
 بجا الہ نادیم سینا پوری)
- ۸۶۸۔ ہرمنس لالی :
 غالب کی اقتصادی مشکلات - جوا بھانا (نئی دہلی)
 ج ۱ ش ۲ : ۱۹۵۹
- ۸۶۹۔ یاس عظیم آبادی :
 کلام غالب - شباب اردو (لاہور) ۳ : ۲۱
 ج ۲ ش ۶
- ۸۷۰۔ یوسف شیدائی :
 مصائب عم اور غالب - کرینٹ (اسلامیہ کالج
 لاہور) ۲ : ۵۶